

«ΜΟΝΟ ΓΙΑΤΙ Μ'ΑΓΑΠΗΣΕΣ»

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

ΟΝΟΜΑ: ΑΘΗΝΑ

ΕΠΙΘΕΤΟ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΜΗΜΑ: Γ ΘΕΩ 2

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΪΑ

Μαρία Πολυδούρη (1902-1930)

Μόνο γιατί μ'αγάπησες

Δεν τραγουδώ, παρά γιατί μ'αγάπησες
στα περασμένα χρόνια.
Και σε ήλιο, σε καλοκαιριού προμάντεμα
και σε βροχή, σε χιόνια,
δεν τραγουδώ παρά γιατί μ'αγάπησες.

Μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου
μια νύχτα και με φίλησες στο στόμα,
μόνο γι'αυτό είμαι ωραία σαν κρίνο ολάνοιχτο
κι έχω ένα ρίγος στην ψυχή μου ακόμα,
μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου.

Μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν
με την ψυχή στο βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα το υπέρτατο
τής ύπαρξής μου στέμμα,
μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν.

Μόνο γιατί μ'αγάπησες γεννήθηκα
γι'αυτό η ζωή μου εδόθη
στην άχαρη ζωή την ανεκπλήρωτη
μένα η ζωή πληρώθη.
Μόνο γιατί μ'αγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες
έζησα, να πληθαίνω
τα ονείρατά σου, ωραία, που βασίλεψες
κι έτσι γλυκά πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες

(Οι Τρίλιες που σβήνουν, 1928)

Η ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

Η Μαρία Πολυδούρη (1902-1930), λυρική ποιήτρια της γενιάς των συμβολιστών/ρομαντικών του μεσοπολέμου, γεννήθηκε στην Καλαμάτα, όπου έκανε τις εγκύκλιες σπουδές της και διορίστηκε στη Νομαρχία. Ζει σε μια περίοδο διάψευσης των ελπίδων του εθνικού οράματος για τη δημιουργία της μεγάλης Ελλάδας. Επίσης βιώνει τα προβλήματα που προκάλεσε η μικρασιατική καταστροφή. Σε σύγκριση με την προηγούμενη ποιητική γενιά, οι ποιητές της δικής της γενιάς νιώθουν απογοήτευση, μελαγχολία, αδιέξοδο και αμφισβήτηση των ιδανικών τους.

Το 1922 μετατέθηκε στην Αθήνα όπου γνωρίστηκε με τον Καρυωτάκη. Η Μαρία ήταν τότε 20 ετών, ενώ ο Καρυωτάκης 26. Το καλοκαίρι του 1922 ο Καρυωτάκης ανακάλυψε ότι έπασχε από σύφιλη, μία νόσο που τότε ήταν ανίατη και αποτελούσε κοινωνικό στίγμα. Ενημέρωσε αμέσως την αγαπημένη του Μαρία και της ζήτησε να χωρίσουν. Εκείνη του πρότεινε να παντρευτούν χωρίς να κάνουν παιδιά, όμως εκείνος ήταν πολύ περήφανος για να δεχτεί τη θυσία της. Η Μαρία αμφέβαλε για την ειλικρίνειά του και θεώρησε ότι η ασθένειά του ήταν πρόσχημα του εραστή της για να την εγκαταλείψει.

Προσβλήθηκε από φυματίωση και πέρασε τα δύο τελευταία χρόνια της σύντομης ζωής της σε σανατόριο.

Η ποίησή της, που τη διακρίνει μελαγχολική διάθεση, έχει ως θέματα τον έρωτα, τη φθορά και το θάνατο. Δημοσίευσε δύο συλλογές ποιημάτων: Οι τρίλιες που σβήνουν (1928) και Ηχώ στο χάος (1929). Το 1961 εκδόθηκαν τα άπαντα της ποιήτριας με την προσθήκη αδημοσίευτων ποιημάτων της (επιμέλεια Λιλής Ζωγράφου) και το 1981 σε μια νέα έκδοση των Απάντων προστέθηκε μία αδημοσίευτη νουβέλα (επιμέλεια Μενδράκου).

Το ποιήματα της Πολυδούρη χαρακτηρίζονται από ένα λυρισμό πρωτογενή, όπως αυτός θα μπορούσε να εκφραστεί σε μια ερωτική επιστολή ή στις μυστικές σελίδες ενός ημερολογίου, και δεν είναι παρά ερωτικά μηνύματα, ένα συνεχές ερωτικό κάλεσμα. Γράφονται με την ελπίδα της ανταπόκρισης, αλλά ταυτόχρονα προσφέρουν στη δημιουργό τους τη δυνατότητα μέσα από αυτά να ζει τα ερωτικά συναισθήματα που περιγράφει.

«Τα ποιήματά της παρουσιάζουν έναν μια εικόνα ατημελησίας. Φθαρμένα υλικά, κοινότοπες εικόνες, κοινόχρηστες λέξεις, φλύαροι πλατειασμοί, αισθηματολογία, μελοδραματισμός, ελλιπής γλωσσική και στιχουργική επεξεργασία, τετριμμένη θεματολογία. Αυτό που διασώζει την ποίησή της είναι η γνησιότητα του πάθους, που οδηγεί κάποιες φορές σε δραματικές κορυφώσεις ανεπανάληπτες και η μουσικότητα του στίχου που αποδίδει τις συναισθηματικές μεταπτώσεις.» (Κ.Στεργιόπουλος)

Στον κόσμο των αξιών της ζωής και της ποίησης της Πολυδούρη η υπέρτατη αξία είναι η αγάπη(η ερωτική). Για την ποιήτρια η ποίηση έχει λόγο ύπαρξης, μόνο όταν απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο αποδέκτη, σε ένα εσύ, και μόνο όταν υμνεί την αγάπη-ή καλύτερα τον έρωτα.

ΤΟ ΕΡΓΟ «ΜΟΝΟ ΓΙΑΤΙ Μ'ΑΓΑΠΗΣΕΣ»

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Οι τρίλιες που σβήνουν» (1928) και η ποιήτρια εκφράζει σ' αυτό τη δική της προσωπική σχέση με την τέχνη της ποίησης, στην οποία καταφεύγει ως μέσο για την εξωτερίκευση του έρωτά της (γι' αυτό το λόγο το «Μόνο γιατί μ' αγάπησες» μπορεί να χαρακτηριστεί ποίημα για την ποίηση). Έτσι, τα ποιήματά της δεν είναι παρά ερωτικά μηνύματα, ένα συνεχές ερωτικό κάλεσμα, με την αγωνία, με την ελπίδα ή με την βεβαιότητα της ανταπόκρισης.

Γράφοντας, όχι μόνο εκτονώνει το έντονο συναίσθημα που πλημμυρίζει την ψυχή της, αλλά επιπλέον ανατροφοδοτείται από αυτό. Η αγάπη γίνεται το πρωταρχικό στοιχείο της ύπαρξής της, της ζωής γενικότερα και η ποίηση επιτελεί τον ύψιστο σκοπό της μόνο όταν υμνεί την αγάπη.

Το ποίημα είναι ένας ύμνος στη δύναμη της αγάπης. Αυτής της αγάπης που την εμπνέει ως ποιήτρια και που την καταξιώνει ως άνθρωπο. Μιας αγάπης ερωτικής με συγκεκριμένο αποδέκτη, η ύπαρξη του οποίου δίνει νόημα και αξία στη ζωή της.

Το ποίημα αποτελείται από εννέα στροφές, ενώ στο σχολικό βιβλίο παρατίθενται μόνο πέντε.

Ανάλυση στροφών

Πρώτη στροφή

Η πρώτη στροφή ξεκινάει με το ρήμα *τραγουδώ* (=γράφω ποιήματα). Η ευρύτητα της σημασίας του ρήματος καλύπτει όλη τη διαδικασία, από τη στιγμή της έμπνευσης ως την ολοκλήρωση. «Τραγουδύ» ερωτικό θα μπορούσε να είναι το συγκεκριμένο ποίημα, μια και εντοπίζονται σ' αυτό στοιχεία που λειτουργούν προς αυτή την κατεύθυνση, στοιχεία «μουσικά»

Η απόλυτη θέση που διατυπώνει η ποιήτρια με τον πρώτο στίχο (*Δεν τραγουδώ, παρά γιατί μ' αγάπησες*) ορίζει και το κίνητρο και το στόχο του ποιήματος: κίνητρο είναι η αγάπη, στόχος η κοινοποίησή της μέσω του ποιητικού λόγου. Αυτή η αγάπη, που προσφέρθηκε κάποτε (*στα περασμένα χρόνια*) και συνεχίζεται όλες τις εποχές, με όλες τις καιρικές συνθήκες (*σε ήλιο, σε βροχή, σε χιόνια*) δημιούργησε τη συναισθηματική εκείνη πληρότητα, που πρόσφερε την ψυχική και πνευματική ολοκλήρωση, η οποία τώρα μετουσιώνεται σε «τραγουδύ».

Δεύτερη στροφή

Στη δεύτερη στροφή προσδιορίζεται το είδος της αγάπης και αισθητοποιείται περισσότερο η έντασή της: πρόκειται για την ερωτική αγάπη (*με φίλησες στο στόμα*). Αυτό που περιγράφεται όμως δεν είναι η εκδήλωσή της αλλά το αποτέλεσμα της ερωτικής έκστασης: *είμαι ωραία σαν κρίνο ολάνοιχτο (παρομοίωση)*, έχω ένα *ρίγος στην ψυχή μου ακόμα (μεταφορά)*. Ο ενεστώτας *είμαι* (χρόνος παροντικός που δηλώνει διάρκεια) και το επίρρημα *ακόμα* δείχνουν ότι κάτι που καθόρισε μια στιγμή του παρελθόντος έχει τη δύναμη να καθορίζει και το παρόν και προφανώς να καθορίζει και το μέλλον. Η ζωντανή **εικόνα** του ολάνοιχτου κρίνου και η παραστατική λέξη *ρίγος* είναι ποιητικές επιλογές που ενισχύουν την παρουσίαση της ποιότητας του ερωτικού συναισθήματος.

Τρίτη στροφή

Η τρίτη στροφή περιορίζεται στην αισθητοποίηση της καταλυτικής δύναμης του ερωτικού βλέμματος. Η φράση *με την ψυχή στο βλέμμα* (= έβαλες στο βλέμμα όλη την ψυχή σου) υπογραμμίζει την ποιότητα και το περιεχόμενο μιας ενέργειας (*με κύτταξαν*), που σε άλλη περίπτωση θα ήταν ουδέτερη. Η ψυχή στο βλέμμα δεν είναι παρά το ιδιαίτερο μήνυμα που μπορεί να μεταδώσει ένα «κύτταγμα», όταν ανάμεσα στον πομπό και το δέκτη υπάρχει η σχετική συναισθηματική έλξη. Ένα τέτοιο βλέμμα, φορέας μιας τόσο έντονης αγάπης, μπορεί να οδηγήσει τον αποδέκτη του μηνύματος σε υπέρτατη ευτυχία, σε ολοκληρωτική καταξίωση της ύπαρξής του. Εδώ χρησιμοποιείται η **σ υ ν ε κ δ ο χ ή** (*τα μάτια σου με κύτταξαν*) καθώς και η **μ ε τ α – φ ο ρ ά** (της ύπαρξής μου στέμμα).

Τέταρτη στροφή

Στην τέταρτη στροφή η βίωση αυτής της απόλυτης αγάπης γίνεται αυτοσκοπός: η συγκυρία της γέννησης ταυτίζεται με τη συγκυρία της συνάντησης με εκείνον που έδωσε στη ζωή νόημα (αυτό εκφράζεται με το σχήμα της **υ π ε ρ β ο λ ή ς**: *Μόνο γιατί μ'αγάπησες γεννήθηκα*). Σ' αυτό το συμπέρασμα οδηγούν η **ε π α ν ά λ η ψ η** της λέξης ζωή σε τρεις συνεχόμενους στίχους και το (όχι και τόσο έντεχνο) παιχνίδι με τις λέξεις *ανεκπλήρωτη, πληρώθη*. Στη στροφή αυτή, στην οποία περιέχεται και ο τίτλος του ποιήματος, φαίνεται ολοκάθαρα η απόλυτη ταύτιση των δύο υποκειμένων (εσύ-εγώ), μέσα από την οποία προκύπτει ως μοναδικός σκοπός της ζωής η βίωση ενός ερωτικού συναισθήματος με τόση ένταση και τέτοια ποιότητα.

Πέμπτη στροφή

Η πέμπτη στροφή ολοκληρώνει την εικόνα της ταύτισης των δύο ανθρώπων που βίωσαν την ένταση της αγάπης, όπως αυτή παρουσιάστηκε στις προηγούμενες στροφές. Η ζωή που καταξιώθηκε μέσω αυτής και μόνο της αγάπης (ο προσδιορισμός *ωραία* τονίζει μεταφορικά την εξαιρετική ποιότητά της) παύει να έχει νόημα, όταν δεν υπάρχει αυτός που αγαπάμε.

Έτσι, με την ποιητική **α π ο σ τ ρ ο φ ή ω ρ α ί ε** και με τη **μ ε τ α φ ο ρ ά** της λέξης *βασίλεψες*, που σημαίνει «έδυσες, έφυγες από τη ζωή», όμως σε χρόνο αόριστο, ο οποίος δείχνει κατάσταση που έτσι κι αλλιώς έχει τελειώσει, η ζωή αδειάζει από καθετί που της έδινε νόημα, φορτίζεται αρνητικά και γίνεται βάρος (η προσφώνηση *ωραίε* δεν εκφράζει μόνο τη σωματική ομορφιά αλλά και το εσωτερικό, το ψυχικό κάλλος). Ωστόσο, το επίρρημα *γλυκά*, που προσδιορίζει το ρήμα *πεθαίνω*, συνεχίζει να μεταδίδει το κλίμα της ευτυχίας ενός ανθρώπου που αγάπησε και αγαπήθηκε, έστω και αν ο διττός θάνατος ανατρέπει την ιδανική εικόνα που παρουσιάστηκε στις προηγούμενες στροφές. Η ζωή λοιπόν δικαιώθηκε μέσα από την αγάπη. Και η ποίηση επιτέλεσε τον προορισμό της υμνώντας αυτή την αγάπη.

Δομή κειμένου (θεματικοί άξονες)

Κάθε μια από τις πέντε στροφές του ποιήματος αποτελεί ξεχωριστή ενότητα και παρακάτω δίνεται ο νοηματικός πυρήνας κάθε στροφής:

1. γράφω ποιήματα μόνο και μόνο επειδή με αγάπησες.
2. είμαι ωραία και νιώθω ρίγος στην ψυχή, μόνο και μόνο επειδή με κράτησες στην αγκαλιά σου και με φίλησες στο στόμα.
3. ένιωσα σαν βασίλισσα, μόνο και μόνο επειδή με κοίταζες με τα μάτια σου
4. γεννήθηκα, μόνο και μόνο επειδή επρόκειτο να με αγαπήσεις
5. έζησα μόνο και μόνο επειδή με αγάπησες και τώρα που βασίλεψες, πεθαίνω, μόνο και μόνο επειδή με αγάπησες τόσο ωραία

Η εξιδανίκευση του έρωτα

Η ποιήτρια εξιδανικεύει τον έρωτα και αυτή η εξιδανίκευση είναι διάχυτη σε όλο το ποίημα. Περισσότερο εντοπίζεται στα ακόλουθα σημεία:

1. Η ποιήτρια με τη λέξη μόνο δηλώνει ότι γράφει αυτό το ερωτικό της τραγούδι για ένα και μοναδικό λόγο: για την αγάπη και την ευτυχία που της πρόσφερε ο αγαπημένος της
2. ο έρωτας του αγαπημένου καταξιώνει την τέχνη της ποιήτριας δίνοντας τα θέματα και το περιεχόμενό της, γιατί αυτός είναι το μοναδικό αίτιο που την κάνει να γράφει ερωτικά ποιήματα
3. η ποιήτρια δηλώνει ότι μια και μόνο ματιά του αγαπημένου της την έκανε να νιώσει ότι καταξιώνεται η ύπαρξή της στον υπέρτατο βαθμό, ότι ολοκληρώνεται και αποκτάει νόημα η ζωή της
4. το επίθετο ωραίος και το αντίστοιχο επίρρημα εμφανίζονται στο ποιητικό κείμενο τέσσερις φορές, με διαφορετική σημασιολογική απόχρωση κάθε φορά:
 - η ποιήτρια βλέπει και τον εαυτό της ωραίο (εκφράζει κυρίως την ομορφιά της αγνότητας και τον εξαγνισμό της ψυχής που οφείλεται στην αγάπη του άλλου προσώπου)
 - καθώς και τον αγαπημένο της όπου τον αποκαλεί (η προσφώνηση αυτή δεν εκφράζει μόνο τη σωματική ομορφιά αλλά και το εσωτερικό, ψυχικό κάλλος του απόντος πλέον αγαπημένου)
 - που την αγάπησε ωραία (το επίρρημα εκφράζει μεταφορικά την ποιότητα της αγάπης του άλλου προσώπου)

Ο αόριστος των ρημάτων και το β' γραμματικό πρόσωπο

Ο αόριστος των ρημάτων του ποιήματος (αγάπησες, κράτησες, φίλησες, κύτταξαν, στολίστηκα κ.ά.) δείχνει ότι η ευτυχία για τον έρωτα στον οποίο αναφέρεται το τραγούδι της ποιήτριας ανήκει στο παρελθόν και τώρα δεν υπάρχει πια, αφού ο αγαπημένος «βασίλεψε».

Η ποιήτρια, με το β' ενικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί (αγάπησες, κράτησες, φίλησες, τα μάτια σου, βασίλεψες) απευθύνεται στον αγαπημένο της και με τη χρήση αυτού του γραμματικού προσώπου όλο το ποίημα μοιάζει με «ερωτική εξομολόγηση». Πέρα από αυτό, δίνεται η εντύπωση του διαλόγου και ο λόγος παίρνει παραστατικότητα και ζωντάνια.

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ

Στο ποίημα είναι διάχυτο κυρίως το συναίσθημα της **μελαγχολίας** και της **θλίψης**, το οποίο μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οφείλεται σε τρεις λόγους:

1. στην άχαρη ζωή την ανεκπλήρωτη της ποιήτριας,
2. στην απώλεια του αγαπημένου της (βασίλεψες) και
3. στον επικείμενο θάνατό της (γλυκά πεθαίνω).

«Τα αισθήματα επίσης είναι γνωστά, μάλλον ένα και μόνον αίσθημα: ο έρωτας και μάλιστα ο πιο γνήσια γυναικείος αισθηματικός έρωτας με τις αποχρώσεις της μελαγχολίας, νοσταλγίας, περιπάθειας, τρυφερότητας, θανάσιμης απελπισίας. Όμως όλα τούτα τα γνωστά τα σώζει μια πνοή αλήθειας, που ενώ είναι κατάσταση ζωής, δεν βουλιάζει στην πεζολογία που πληγώνει, κατορθώνει και κινείται τις περισσότερες στιγμές επάνω απ' την τριβή, είναι, να πει κανείς, το τριμμένο διασωμένο μέσα σ' έναν αέρα μουσικής, που βεβαιώνει την παρουσία της ψυχής, μιας ψυχής γυναικείας με την ιδιαίτερη εκείνη υφή της θηλυκότητας.» (Γ. Θέμελης)

«Η λυτρωτική λειτουργία της ποίησης βοηθά την Πολυδούρη να βρει διέξοδο στο εκρηκτικό πάθος της, που εκδηλώνεται σε δύο άξονες, τον έρωτα και τον θάνατο. Η ρομαντική της φύση την κάνει να αντιφάσκει, να αιωρείται ανάμεσα στη δίψα της για τον έρωτα και την ένταση της ζωής και το νοσηρό, τραγικό προαίσθημα θανάτου. Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για αντίφαση, η μεταφυσική ιδιότητα ότι ο θάνατος πλησιάζει επιταχύνει και εντατικοποιεί τους ρυθμούς της ζωής, ώστε να ικανοποιηθεί η άπληστη ανάγκη για έρωτα.» (Γ. Χατζίνης)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ

Χαρακτηριστικά στοιχεία της τεχνικής του ποιήματος είναι:

1. η συνεχής εναλλαγή του α' με το β' ενικό ρηματικό πρόσωπο που προβάλλει την απόλυτη ταύτιση του «εγώ» με το «εσύ», την έντονη βίωση και την ποιότητα του ερωτικού συναισθήματος
2. η χρήση του σχήματος κύκλου σε κάθε στροφή τονίζοντας με έμφαση ότι ο έρωτας είναι ο λόγος ύπαρξης και δημιουργίας της ποιήτριας
3. η επανάληψη λέξεων και φράσεων που δείχνει τη δύναμη και τη μοναδικότητα του βιώματος και
4. η εναλλαγή του ενεστώτα με τον αόριστο που δείχνει πως το ερωτικό συναίσθημα συνεχίζεται αμείωτο από το παρελθόν στο παρόν παρά την απώλεια του ερωτικού αντικειμένου.

Η γλώσσα του ποιήματος είναι η απλή δημοτική και το ύφος γλαφυρό, λυρικό, τρυφερό και αυθόρμητο. Το ποίημα διακρίνεται για τη συγκινησιακή του φόρτιση, τη μουσικότητα και την υποβλητικότητα των συναισθημάτων του, γνωρίσματα που ανήκουν στο συμβολισμό.